

Ye ke kanegelo ya Mulalo Doyoyo, Mohlami le
Ramahlale wa Afrika Borwa.

Bahlami ke batho bao ba naganago le go hlama
dilo ka moka tše difsa.

Mulalo o šomiša Saense le Theknolotši go hlola
ditšweletšwa tšeo di thušago batho le tikologo.

“Ke nyaka go le botša ka Moentšenere yoo a ilego a ba mohlami wa go tuma. O belegetšwe motsaneng wa Vondwe,” Morutišigadi Mary a thoma ka go realo.

“Morutišigadi, na Vondwe ke mo kae?” Lulama a botšiša.

“Vondwe ke motse wa magaeng Profenseng ya Limpopo,” morutišigadi a araba.

“Mulalo Doyoyo o belegwe ka ngwaga wa 1970. Na lena le be le le kae ka 1970?” Morutišigadi Mary a botšiša.

“Re be re se gona ka ngwaga wa 1970, morutišigadi,” Jack a araba a bile a sega.

“Mulalo o thomile sekolo ya Vondwe ka ngwaga wa 1977,” morutišigadi a tšwela pele.”

“Ge a eya sekolong se se phagamego sa Mbilwi, o ile a thoma go ba le lerato la Saense le Entšenere,” Morutišigadi Mary a realo.

“Na Boentšenere ke eng?” a botšiša.

“Ke Saense le Theknolotši di kopantšwe,” Nkoka a araba.

“Ke go dira metšhene, meago le dilo tše dingwe,” Kulani a fetola.

“Bobedi bja lena le nepile. Baentšenere ba akanya le go hlama metšhene, dilo le dibopego. Ba šomiša Saense le Theknolotši,” Morutišigadi a realo.

“Morago ga go fetša dithuto sekolong se se phagamego sa Mbilwi, Mulalo o ile a thopa thekgo ya mašeleng gore a yo ithutela Boentšenere gola Yunibesithi ya Kapa,” a tšwela pele.

“Ge a le yunibesithi, Mulalo o ile a thoma mokgatlo wa go bitšwa *Temescial*.

Temescial e emetše: *Technology, Medicine and Science for All.*”

Temescial e hlohleletša baswa go ithuta Saense, Theknolotši, Boentšenere le Mmetse.

Re tla utolla tše ntši ka taba ye ka morago.”

“Morago ga go hwetša tikrii ya gagwe ya mathomo, Mulalo o ile a ya Amerika. O be a ithuta le go ruta diyunibesithing tša gona fao.

O rutile Saense le Mmetse. Na Mmetse ke eng?”
Morutišigadi Mary a botšiša.

“Thuto ya dipalo, dibopego le dipaterone,” Akani a realo.

“Ke nnete, Akani,” Morutišigadi a realo.

A tšwela pele ka kanegelo ya gagwe.

“Mulalo o na le lengwalo la bongaka. O hweditše tikrii ya dithuto tša godimo, PhD. Ka morago ga go humana lengwalo le, o bitšwa ngaka. Ke setsebi lefapheng la gagwe la Boentšenere.”

“Bjale, pele ke go botša ka dilo tšeo Mulalo a di hlamilego, e reng ke le gopotše ka sedirišwa sa go aga seo se bitšwago samente,” Morutišigadi a realo.

“Samente e na le maswika a laeme. E šomišwa go dira meago ye mentši.

Leswika le a epšwa, la šilwa ya ba lerole ke moka la fišwa go dira samente.”

“Barutwana, Mulalo o hlamile sedirišwa sa go aga seo se se nago leswika. Se šomiša molora le dilo tše dingwe tša go lahlwa.

Seo se ra go re, go a kgonagala go dira samente ka ntle le go šomiša leswika la laeme go tšwa mobung. Tikologo ga e senywe.”

“Mulalo o hlamile motšhene wa go dira ditena woo o sa hlokego meetse a mantši le mohlagase. Meetse a a hlokwa!”

“Ga se ra swanela go tlogela dipompi di bulegile meetse a ela,” Jack a realo.

“Ke nnete, yo mongwe le yo mongwe o na le maikarabelo a go boloka meetse,” Lulama a fetola.

“Ke fetša kanegelo ya ka ka ditaba tša sethuthuthu seo se matlafaditšwego ke *hydrogen*. Sethuthuthu seo se bitšwa ‘Ahifambeni.’ Sona se hlamilwe ke Mulalo le banyakišiši ba bangwe,” Morutišigadi a realo.

“Sethuthuthu sa hydrogen, bjoo ke bohlale bja go fetiša!” Kulani a realo.

“Ahifambeni! A re yeng!” Nkoka a realo.

“Ee! A re yeng re yo ithutela Boentšenere gomme re hlame dilo tše bohlale,” Kulani a realo.

“A re šomišeng Saense le Theknolotši go rarolla mathata gomme re thabe!” Nkoka a realo.

“Ke tsebile gore kanegelo ya Mulalo e tla go hlohleletša!” Morutišigadi Mary a realo a bile a myemyela.

—Dipotšišo

1. Na o nyaka go ithutela eng? Ke ka lebaka la eng o nyaka go ithutela seo?
2. Na o nagana gore ke ka lebaka la eng Mulalo a ile a ba le lerato la Saense le Boentšenere?
3. Nyakišiša tše ntši ka mehuta ya go fapafapana ya Boentšenere.
4. Nyakišiša tše ntši ka bahlami ba MaAfrika.
5. Na dilo tše Mulalo a itlhametšego tšona di ka šireletša tikologo bjang?
6. Na *STEM* ke eng? Hlaloša gore ke ka lebaka la eng *STEM* se le bohlokwa.
7. Ka ntle le Yunibesithi ya Kapa, hwetša diyunibesithi tše dingwe tše šupa tša Aforika Borwa tše di rutago boentšeneere.
8. Hlaloša gore ke ka lebaka la eng meetse e le mothopo wo o hlaelelago.

—Dipuku tšeo di lego mo tlhahlamano ye

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Kanegelo ye e hlamilwe le go ngwalwa ka polelo ya Xitsonga, e le karolo ya didirišwa tša go bala tša protšeke ya Zenex Ulwazi Lwethu ya ngwaga wa 2020.